

Theosofie als geestelijke praktijk

– Pedro Oliveira

De metafysische basisbegrippen van theosofie worden duidelijk aangegeven in de drie grondbeginselen in de Proloog van *De Geheime Leer*.

Pedro Oliveira is afgestudeerd in filosofie en voorzitter van de Indo-Pacific Theosophical Federation. Hij heeft veel geschreven en overal lezingen gegeven over theosofie.

Hier volgt een verkorte versie van die grondbeginselen:

(a) Een alomtegenwoordig, eeuwig, grenzeloos en onveranderlijk BEGINSEL waarover elke speculatie onmogelijk is, omdat het het menselijk bevattingvermogen te boven gaat en door menselijke uitdrukkingen of vergelijkingen alleen kan worden verkleind. Het ligt buiten het gebied en het bereik van het denken – met de woorden van de *Mandukya*, ‘ondenkbaar en onuitsprekelijk’. Deze oneindige en eeuwige oorzaak is de wortelloze wortel van alles wat ‘was, is en ooit zal zijn’. Het heeft natuurlijk geen enkele eigenschap en heeft in essentie geen enkel verband met het gemanifesteerde eindige zijn. Het is eerder ‘het Zijn’ dan het zijnde (Sat in het Sanskriet) en gaat alle denken en speculeren te boven. Dit ‘Zijn’ wordt in *De Geheime Leer* gesymboliseerd vanuit twee gezichtspunten. Enerzijds als absolute abstracte Ruimte, die zuivere subjectiviteit voorstelt, het enige dat het menselijk verstand uit geen enkel be-

grip kan weglaten en evenmin op zichzelf kan beschouwen. Anderzijds als absolute abstracte Beweging die onvoorwaardelijk bewustzijn voorstelt.

(b) De eeuwigheid van het Heelal in toto als een grenzeloos gebied, periodiek 'het toneel van talloze Heelallen die zich onophoudelijk manifesteren en verdwijnen' en die 'de zich manifesterende sterren' en de 'vonken der eeuwigheid' worden genoemd. 'Het verschijnen en verdwijnen van werelden is als een regelmatig getij van eb en vloed' Deze tweede stelling van *De Geheime Leer* betreft de algemene geldigheid van die wet van periodiciteit, van eb en vloed, neergang en opkomst, die de natuurwetenschap op alle gebieden van de natuur heeft waargenomen en beschreven. Een afwisseling zoals tussen dag en nacht, leven en dood, slapen en waken, is een feit dat zo gewoon is, zo volkomen algemeen en zonder uitzondering, dat het gemakkelijk is te begrijpen, dat wij er één van de werkelijk fundamentele wetten van het heelal in zien.

(c) De fundamentele gelijkheid van alle zielen met de Universele Overziel, die zelf een aspect is van de Onbekende Wortel; en de verplichte pelgrimstocht voor iedere ziel – een vonk van eerst genoemde – door de cyclus van incarnatie (of 'noodzakelijkheid') in overeenstemming met de cyclische en karmische wet, gedurende het hele tijdperk. Met andere woorden, geen zuiver geestelijk buddhi (goddelijke ziel) kan een onafhankelijk (bewust) bestaan hebben voordat de vonk die voortkwam uit de zuivere essentie van het universele zesde beginsel – ofwel de OVERZIEL – (a) door iedere grondvorm van de verschijnselenwereld van dat manvantara is heengegaan en (b) individualiteit heeft verkregen,

eerst door een instinct en daarna door zelf teweeggebrachte en zelf bedachte krachtsinspanningen (beperkt door haar karma), terwijl zij opklom door alle graden van intelligentie heen, van het laagste manas tot het hoogste, van delfstof en plant tot aan de heiligste aartsengel (Dhyani-Boeddha).

Deze grondbeginselen vormen belangrijke verklaringen over de aard van de optimale werkelijkheid, het heelal en de mens, en zij zien deze drie als een organische en onverdeelde eenheid. Alle theosofische leringen komen voort uit de fundamentele grondbeginselen die hierboven zijn aangegeven. Zij zijn de hoeksteen van theosofie als *systeem*, maar ook als een beschrijving van universele, natuurlijke en menselijke *processen*. Zij combineren een monistisch en een evolutionair overzicht van de cosmos en in hun alomvattendheid wijzen zij op mogelijke overeenkomsten in wetenschap, religie en filosofie. Misschien was het daarom dat Madame Blavatsky (HPB) besloot tot de ondertitel voor *De Geheime Leer: 'De synthese van wetenschap, godsdienst en wijsbegeerte'*.

Een opvallend kenmerk van deze grondbeginselen is het feit dat zij niet werden ontvangen, bedacht of gerationaliseerd. Volgens HPB werden zij *gezien* door ontelbare generaties van verlichte zieners die, door een leven van zelfloutering, zelfontdekking en afstand doen van dat wat niet werkelijk is, realisatie bereikten van de wezenlijke aard van de Ultieme Werkelijkheid. Elke generatie van zieners controleerde en verifieerde de leringen die hen door de voorafgaande generaties werden aangereikt en daardoor waren zij zelf in staat om, door gebruik te maken van hun hoogste vermogens, de waarheid van deze leringen vast te

stellen. Daarom is dat wat we theosofie noemen een tijdloze lering die gaat over de grond van het bestaan, de cosmos en de mens en die millennia lang is doorgegeven door veel generaties van mystieke wijzen, yogi's en adepten van alle beschavingen. Omdat zij de waarheid van de lering bevestigde in hun dagelijks leven, kan theosofie ook gezien worden als geestelijke praktijk.

In de 'Bowen Brochure' (*Madame Blavatsky over de studie van theosofie*, UTVN) waarschuwt HPB dat theosofische studie zijn betekenis kan verliezen als de grondbeginselen niet steeds in gedachten worden gehouden:

Het atoom, de mens, de god zijn ieder afzonderlijk, zowel als gezamenlijk, in de grond der zaak absoluut ZIJN; dat is hun WERKELIJKE INDIVIDUALITEIT. Het is dit idee dat we altijd in ons achterhoofd moeten houden, om de basis te vormen voor elk begrip dat voortkomt uit de studie van De Geheime Leer. Op het moment dat je dit idee loslaat (en dat gaat erg gemakkelijk als je bezig bent met een van de vele ingewikkelde aspecten van de esoterische filosofie) komt het idee op van afgescheidenheid en verliest de studie haar waarde.

Eén van de elementen van de spirituele praktijk van theosofie houdt in dat men leert om zich meer en meer te verdiepen in eenheid, omdat eenheid de fundamentele waarheid is van al het bestaan.

Dit suggereert dat één van de elementen van de spirituele praktijk van theosofie inhoudt dat men leert om zich meer en meer te verdiepen in eenheid, omdat eenheid de fundamentele waarheid is van al het bestaan. Het be-

wijs daarvan kan overal gezien worden als we er maar genoeg aandacht voor hebben. Laten we kijken naar een paar voorbeelden.

Een boom is een schitterend voorbeeld van eenheid. Door de wortels verbindt de boom zich met de mineralen in de grond. De takken en bladeren zijn de verbindingen met de elementen van lucht, water en warmte, die essentieel zijn voor het overleven. Door lichtgevoeligheid (fotosynthese) wordt zonlicht opgenomen en zuurstof losgelaten in de lucht rondom, wat essentieel is voor alle vormen van leven. De boom verdraagt de hevige inwerking van de elementen en verliest de bladeren in het betreffende seizoen, die dan weer de omliggende grond verrijken. Hij draagt vruchten en geeft onderdak aan ontelbare kleinere levens die in zijn lichaam leven. Al deze 'functies' worden uitgevoerd door één boom die stevig gegrond is in de aarde. Een boom toont ons dat het idee van afgescheidenheid een schepping is van het denken van de mens: het bestaat gewoon niet in de natuur.

Het teken van eenheid is ook aanwezig in onze eigen levens. Ons lichaam is een fijngevoelige eenheid. Het beantwoordt aan de cycli van de natuur. Het lichaam 'weet' wanneer het moet gaan slapen en wanneer het op moet staan, ook al schenden wij dikwijls dit natuurlijke gevoel met verkeerde en onnatuurlijke gewoonten. Al de natuurlijke processen in het lichaam blijken gericht te zijn op welzijn en evenwicht en dat zijn uitingen van de onderliggende eenheid. Het toepassen van gewaarzijn maakt het hersendenken heel, alert, gevoelig en reagerend op de verheven invloeden van het innerlijk zelf en dat is onverdeeld bewustzijn. Van de andere kant doen ge-

dachteloos handelen en ongebreidelde mentale activiteit verwarring, opwinding en psychologische duisternis ontstaan. Het eindresultaat is voortdurend lijden, voor het individu zowel als voor hen die hem na staan.

Hoe meer wij in staat zijn uit te gaan van eenheid, niet als een concept of een theorie, maar als een fundamentele werkelijkheid in ons leven en in de wereld om ons heen, des te meer zal deze eenheid zichtbaar worden als harmonie, vrede, onzelfzuchtigheid en trouwe dienst. In haar meditatieprogramma stelt HPB dat aanhoudende meditatie op eenheid resulteert in het beëindigen van alle angsten. Vrees kan alleen maar bestaan in een denkvermogen dat beheerst wordt door afgescheidenheid en dualiteit.

Nog een belangrijke leidraad voor theosofie als geestelijke praktijk wordt gegeven in *De Stem van de Stilte: 'Leven tot heil van de mensheid is de eerste stap'*. Het kan zijn dat voor sommigen die leidraad ver gezocht lijkt en zij zouden kunnen beweren: 'Hoe kan mijn individuele leven in al zijn beperktheid bijdragen aan het heil van de hele mensheid?' Die opmerking ontkent echter de waarheid van eenheid. Omdat er een essentiële onderliggende eenheid van leven is, heeft alles wat wij doen gevolgen voor het hele bestaan, zelfs als we ons daar niet van bewust zijn en de indrukken daarvan gaan door met het beïnvloeden van de hele wereld.

Wrede en zinloze gewelddadigheid verdwijnen niet zo maar. Zij blijven diepgeworteld in de omringende psychische atmosfeer en beïnvloeden mensen die ingaan op die vibraties. Port Arthur in Tasmanië, Australië, was een van de eerste strafkoloniën in dat land. Er zijn verslagen van de ver-

schrikkelijke manieren waarop de veroordeelden behandeld werden. Meer dan tien jaar geleden vermoordde een jonge man, die vreselijk tekeer ging, meer dan dertig mensen in Port Arthur. Was dat toeval? Etnische haat verteerde de Balkan voor eeuwen. Na de dood van Maarschalk Tito, die de spanningen onder druk had gehouden, zag Europa de gruwel van 'etnisch zuiveren', met wrede bijzonderheden die de mensen herinnerden aan het afscheidingsbeleid en de massamoorden van nazi-Duitsland. Was 'etnische zuivering' een spontane opflikking of was het een opnieuw opflakkeren van diepliggende indrukken die eeuwen lang op de loer liggen in het collectieve bewustzijn?

Omdat er een essentiële onderliggende eenheid van leven is, heeft alles wat wij doen gevolgen voor het hele bestaan, zelfs als we ons daar niet van bewust zijn.

We reageren echter natuurlijk ook op iedere manifestatie van goedheid, die is als een licht dat schijnt op de wereld: het zien van Moeder Teresa die een melaats kind in haar armen neemt, of prinses Diana die een zwart meisje in Afrika liefkoost, die een been verloren heeft door een landmijn; of de Dalai Lama sprekend over zijn vertrouwen dat hij op een dag terug zal keren naar Lhasa en tegelijkertijd vaststelt dat hij alle Chinezen het beste toewenst en dat hij geen kwaad jegens hen koestert; of Nelson Mandela uit de gevangenis komt als een getransformeerd mens, die gewapende strijd en de ideologie van het marxisme opgeeft om zijn land te leiden op het pad van

waarheid en verzoening. Deze weinige voorbeelden, naast de vele daden van vriendelijkheid die dagelijks plaatsvinden, helpen bij het aantonen van de goedheid die één van de diepste eigenschappen is van de menselijke ziel, want de ziel heeft geen nationaliteit, geen geloof, geen kleur, geen sekse en geen vooroordeel. Al degenen die grote dienaren van de mensheid werden, gaven in hun leven in een diepgaande mate uitdrukking aan goedheid, omdat goedheid de natuurlijke uitdrukking is van een hart en een denkvermogen die totaal doordrongen zijn van de ervaring dat alle leven één is.

Er zijn veel manieren waarop we kunnen helpen: onzelfzuchtige daden, vriendelijke en meelevende gedachten, morele en financiële hulp, zelf een kracht voor het goede zijn. Maar de aanwijzing in *De Stem van de Stilte* geeft geen bijzonderheden, het wijst alleen de weg: 'leven voor het heil van de mensheid is de eerste stap'. Die manier van leven wordt onvermijdelijk hoe langer hoe meer vrij van egoïsme, van het illusionaire gevoel dat alleen het eigen leven werkelijk belangrijk is. Uit de egocentrische stroom stappen vraagt veel méér dan het toepassen van een techniek, een methode of een discipline, die allemaal alleen maar het zelf kunnen dienen als zelfwaarneming niet beoefend wordt. Onze hele manier van leven moet er bij betrokken zijn en misschien wordt het daarom door enkele leraren omschreven als een kunst. In een van haar definities noemde

HPB occultisme of theosofie 'de wetenschap van het leven, de kunst van het leven'. Een kunst vraagt om het harmonieus toepassen van al de verschillende beginselen en eigenschappen van onze aard om een aspect van onsterfelijke schoonheid te kunnen uitdrukken.

Theosofie als een geestelijke praktijk is een licht dat schijnt op de wereld, op een wereld die dat licht hard nodig heeft.

Als we theosofie beschouwen als alleen maar een systeem of een beschrijving van universele of natuurlijke processen, zal het weinig effect hebben op onze levens en het kan dan zelfs een hindernis worden voor onze zoektocht naar wijsheid en waarheid. Het is belangrijk om in theosofische leringen tijdloze richtlijnen te herkennen voor het dagelijkse leven, want zonder dat herkennen kunnen theosofische leringen lege omhulsels worden. Zulke richtlijnen tonen duidelijk aan dat theosofie op de eerste plaats een geestelijke praktijk is, omdat zij de manier van leven aangeeft die vrij is van afgescheidenheid en illusie, maar vol van de mogelijkheid tot inzicht om te bevrijden en te helpen. Theosofie als een geestelijke praktijk is een licht dat schijnt op de wereld, op een wereld die dat licht hard nodig heeft.

Uit: *The Theosophist*, oktober 2004
Vertaling: FvI